

פרפראות פאר

נלקט מכתבי המחבר ר' ישראל אברהם ב"ר יהודה אריה לייב יוד ז"ל
לזכותו ולעילוי נשמתו

ביאור הכתוב כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלם תנוחמו

אות א

מפתח עניינים ואתחנן נחמו תשפ"ו

א, ביאור בכתוב כאיש אשר אמו תנחמנו מהגאון רבי עקיבא אייגר

כתיב (ישעיהו פרק סו פסוק יג) "כאיש אשר אמו
תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלם תנוחמו"

יש לדייק, במה שאמר הכתוב אשר אמו
תנחמנו בלשון נקבה, וכבר כתב הרד"ק
(ישעיהו פרק סו פסוק יג) ומה שזכר האם ולא
האב לפי שהאשה משדלת בדברים יותר מן
האיש,

וביאר הגרעק"א, (דרושי וחידושי רבי עקיבא אייגר עה"ת
פרשת נצבים) **הכוונה**, דהנה אם אחד בא לנחם את
חבירו על צרה שבא עליו שמת עליו אביו, איך יכול
לנחמו הא נפשו מרה עליו עד מאוד על אביו שאהבו
שנסתלק מעמו ואין אדם זר מרגיש בצערו,

אך אמו שהיא ג"כ מתאבלת ביותר על בעלה כי אין
איש מת אלא לאשתו (סנהדרין כ"ב ע"ב) והיא תנחמנו,
אז ינוחם,

לכן כה אמר ה' הלוא מר לי מאוד על צרות ישראל
כדאיתא במשנה סנהדרין פ"ו מ"ה בשעה שאדם
מצטער שכונה מה הלשון אומרת כביכול קלני
מראשי קלני מזרועי ראשי וזרועי כבד עלי ועל כן
אנכי אנחמכם ואז תנחמו,

ב, גם יש לבאר כאיש אשר אמו תנחמנו ע"ד שירה חדשה ושיר חדש

]

תוספות מסכת פסחים (דף קטז עמוד ב) ד"ה ה"ג
ונאמר לפניו שירה חדשה, וכן נודה לך שיר חדש על
גאולתנו –

דהכי תניא במכילתא כל השירות לשון נקבה חוץ
משירה דלעתיד דלשון זכר, כלומר שהנקבה יש לה
צער לידה אף כל הנסים יש אחריהם צער חוץ
מלעתיד שאין אחריה צער,

וכן יסד הפייט "בזולת" אי פתרוס שירות אלה לשון
נקבה מיוסדים כי תשועתם כיוולדה וגוי תוקף שיר
אחרון כזכרים לא יולדים שירו לה' שיר חדש,

א, ביאור בכתוב כאיש אשר אמו תנחמנו
מהגאון רבי עקיבא אייגר
ב, גם יש לבאר כאיש אשר אמו תנחמנו ע"ד
שירה חדשה ושיר חדש
ג, ביאור בכתוב אם לא אעלה את ירושלים על
ראש שמחתי
ד, יש לבאר כי שמחה ונחמה הוא ע"י בניין
ירושלים בכל הזמנים
ה, משה רבינו לא הוכנס לארץ שלא יעשוהו
אלוה ביאור המשך חכמה
ו, בעניין שינוי גזירה ומזל, דיבורי התוספות
ז, איש ואיש יולד בה מכוון לאיש המצפה
והצופה לראותה
ח, מחלוקת רבי יוסי ורבי יהודה באמונה ע"י
קבלה או ע"י ידיעה וחקירה
ט, איך בחר מש"ר בחיי עוה"ז כשכל הטוב צפון
לו-מספר העקרים וספר החיים
י, הציווי על קבלת שכר בעולם הבא
יא, איך אמר הכתוב כי מניעת כניסת משה
רבינו לארץ הוא למען בני ישראל ובעבורם
יב, משה רבינו לא רצה לקבל מתנת
חינם על מצוות שלא עשה
יג, ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת פתח
ברבים וסיים ביחיד
יד, כשרונות האדם ומיקומם, החכמה, ההבנה,
הזיכרון, ביאור המהר"ל
טו, ממקום הנהמה משם הנחמה והשמעת
ענוים הגיע זמן גאולתכם
טז, למה נקראו בשם ענוים
יז, ביאור הכתוב לא שכח צעקת ענוים
יח, ביאור למה היה הבשורה על הר גבוה
יט, נחמו נחמו נחמה אחת או שתיים רש"י
לשיטתו והמהרש"א לשיטתו
כ, רמז באותיות שמעל האותיות גיא,
ובאותיות שמתחת לאותיות הר
כא, ביאור נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

הן בוכין ור"ע מצחק, אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו, מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה,

אמר להן לכך אני מצחק, דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב, לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו', בזכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם ואיש משענתו בידו,

עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו, **עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו**,

מבואר בדבריו של רבי עקיבא, כשאמר **שמחים בבנין עירך**, כלומר שע"י בנין ירושלים יש לשמוח כבר עתה,

גם יש לומר ע"ד כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לא עמוד א
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר: אז ימלא שחוק פינו ולשונו רנה, אימתי - בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה. אמרו עליו על ריש לקיש, שמימיו לא מלא שחוק פיו בעולם הזה מכי שמעה מרבי יוחנן רביה.

ד, יש לבאר כי שמחה ונחמה הוא ע"י בנין ירושלים בכל הזמנים

כתיב (תהלים פרק קלז פסוק ו) "תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי"

איתא במדרש תהלים (שומר טוב מזמור קכ"א) מהו על ראש שמחתי, זה אפר שנותנין בראש חתנים ובראש הכלה בראש שמחתם, לכך נאמר אם לא אעלה וגו'.

איתא בגמרא (ברכות דף ו עמוד ב) כל הנהנה מסעודת חתן ומשמחו מה שכרו רב נחמן בר יצחק אמר: כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים,

כתבו התוספות (גיטין דף ז עמוד א ד"ה זמרא

מבואר דבלשון נקבה, יש המשך, לפיכך רמז הנביא יחזקאל בלשון נקבה, שהנחמה יהיה לה המשך כנקבה.

ג, ביאור בכתוב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי

כתיב (ישעיהו פרק סו פסוק יג) "כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלם תנוחמו"

יש לברר, אם אמר **אנוכי** אנחמכם, למה צריך **ובירושלים** תנוחמו, האם אינו יכול לנחם ללא ירושלים

גם יש לברר, ובירושלים תנוחמו הוא לשון עתיד, והלא אמרינן מנחם ציון ובונה ירושלים בלשון הווה,

ביאור ע"ד שמחים בבנין עירך גם בזמן החורבן

איתא בגמרא (פסחים קט"ז ע"ב) רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חותם,

רבי עקיבא אומר, כן ה' אלקינו ואלקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, **שמחים בבנין עירך**, וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים כו' עד ברוך אתה ה' גאל ישראל, ע"כ,

יש לדייק במה שאמר שמחים בלשון הווה ונאכל בלשון עתיד

יש לדייק בדבריו של רבי עקיבא, שאמר, **שמחים** בבנין עירך בלשון הווה, ולא אמר בלשון עתיד, ונשמח בבנין עירך, ובהמשך אמר בלשון עתיד ונאכל שם, הוי אומר כי שמחים בבנין עירך הוא גם עתה בזה"ז, רק ונאכל שם יהיה לעתיד לבוא, בב"א כ"ר.

יש לברר מתי יש לשמוח בבנין הבית כבר או לעת"ל

יש להבין, כאשר אנו אומרים **שמחים בבנין עירך**, האם הכוונה, שנשמח כאשר יבנה המקדש בב"א, או שיש לנו לשמוח כבר היום, בתקווה ובאמונה שיבנה המקדש במהרה,

התשובה בדברי רבי עקיבא עצמו

אנו מוצאים את התשובה לשאלה, בדברי רבי עקיבא עצמו, מתי עלינו לשמוח בבנין בית המקדש, רק לכשיבנה המקדש, או שיש לשמוח כבר עכשיו,

איתא בגמרא (מכות כ"ד ע"א), וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, והיו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו

הרג מלכי האמורי (במדבר חוקת),
בקע ים סוף (שמות בשלח).

אשר לזאת כל ימי חיי בני גילו אשר זכרוהו
מנוער, ודימו במחשבתם כי המה היו בסוגו
ובמעלתו, והוסיפו להתקנא בו ואמרו (במדבר
טז, ג) "כי כל העדה כולם קדושים... ומדוע
תתנשאו" וכו', והביטו אחרי משה להטיל
דופי במעלליו, לא חששה התורה כלל.

אמנם אחרי מות כל הדור ההוא המלינים
והמתרעמים - תמו ונכרתו, אז אנשי דור
חדש, אשר מנוער יזכור רק מפעלות משה
הבלתי טבעיים, אשר כל מערכות הטבע נקרעו
בשבילו, ובפרט בעת היותם נערים לא נחקק
בלבם ליחס זה אל השם אשר משה קורא
בשמו ומדבר אליו תמיד,

חששה החכמה העליונה פן בבואו לארץ
ישראל ייחסו אליו כי הוא **אלוה**, והוא ענין
בלתי טבעי - מין אנושי אשר צועד על כל
מערכות הטבע, **ויתבטל בלבנם הרגש**
האמונה האמיתית, ולו יעבדו וישתחוו. וכבר
נתעוררו רבותינו במדרש (במדבר רבה יט - יב)
"וידבר העם באלהים ובמשה", **השוו עבד**
לקונו. ולכן הסבה שמתו ישראל במדבר,
ויקום דור חדש, זאת היא הסיבה למיתת
משה, לכן, כאשר צוה על עבודה זרה אמר
"וה' התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי
(את הירדן ולבלתי בוא אל הארץ" וכו'). כי
רק "על דבריכם" - שלא תחטאו ולא תקדישו
אותי, נשבע לבלתי עברי וכו'. התבונן איך
חשש המקום שלא יעבדו עבודה זרה! כן נראה
תוכן כוונת הכתוב למעיין, **עכ"ל המשך**
חכמה.

ו, בעניין שינוי גזירה ומזל, דיבורי התוספות

מבואר, כי גם משה רבינו שינה רק חלק
מהגזירה **שלא יכנס לארץ ולא יראה אותה**,
והשתנה רק שיוכל **לראות**,

כתיב (דברים ג' כ"ה) "**אעברה נא, ואראה, את**
הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב
הזה והלבנן",

איתא בגמרא (ברכות דף לב עמוד ב) גדולה תפלה
יותר ממעשים טובים. שאין לך גדול במעשים
טובים יותר ממשה רבינו, אף על פי כן לא
נענה אלא **בתפלה**, שנאמר, (דברים ג' כ"ו) אל

דאיתא בסוטה (דף מח.) תנן משבטלה סנהדרין
בטל שיר בבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו
יין וראוי להחמיר בכיוצא בזה,

ושיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין
לשמח חתן וכלה. עכ"ל התוס',

וצ"ל דשרי משום דלשמח חתן וכלה בונה אחת
מחורבות ירושלים. ובזה שרי לשמוח,

גם י"ל ע"ד והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו

בתפילת המוסף דרגלים אמרינן **והראנו בבנינו**
ושמחנו בתיקונו, יש לפרש שע"י שמתקנין הבניין
כבר עתה ע"י כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים,
הוא הדבר המביא שמחה, וזהו **ושמחנו בתיקונו**,

עוד יש לומר ע"ד הכתוב שוש אשיש בה'

כתיב (ישעיהו פרק סא פסוק י) "שוש אשיש
בה' תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע
מעיל צדקה יעטני **כחתן יכהן פאר וככלה**
תעדה כליה",

רד"ק ישעיהו פרק סא פסוק י
שוש אשיש בה' - **אלה הם דברי ירושלים** לדעת
המתרגם,

מבואר, כי שמחת ירושלים הוא ע"י שבונים
את ירושלים מעתה, **ורמז יש בכתוב** כחתן
וכלה, ומשמחם כאילו בנה אחת מחורבות
ירושלים

ה, משה רבינו לא הוכנס לארץ שלא יעשוהו אלוה ביאור המשך חכמה

כתיב (דברים פרק ד' פסוק ט"ו-כ"א)
ונשמרתם מאד לנפשתיכם וכו' פן תשחתון
וכו' וה' התאנף בי על דבריכם וכו'.

כתב **המשך חכמה** התכת הכתובים נראה, כי
אחד מן הסבות אשר בגללן היה ברצון הגוזר
שימות משה במדבר, היה בשביל "כי זה משה
האיש",

הוציא מים מצור חלמיש (במדבר חוקת),
פירש כל ימי היותו במדבר מאשה,
לחם לא אכל ומים לא שתה (שמות לד, כח),
נתן להם לחם מן השמים (שמות טז),

ז, איש ואיש יולד בה מכוון לאיש המצפה והצופה לראותה

איתא בגמרא (כתובות דף ע"ה עמוד א'), כתיב (תהלים פ"ז ה') "ולציון יאמר **איש ואיש** יולד בה והוא יכוננה עליון", א"ר מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי, **אחד הנולד בה, ואחד המצפה לראותה.** ע"כ,

עין בתרגום ובמפרשים בתהלים ביאור הכפל **איש ואיש** המבואר בפנים רבות,

כתיב (דברים ג' כ"ה) "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנן",

איתא בגמרא (ברכות דף לב עמוד ב) גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו, אף על פי כן לא נענה אלא בתפלה, שנאמר, (דברים ג' כ"ו) אל תוסף דבר אלי, וסמך ליה, עלה ראש הפסגה וראה בעיניך,

איתא במדרש אגדה (ואתחנן פרק ג סימן כ"ג) מכאן ראינו כי אין בעולם גדול מתשובה ותפלה כי משה רבינו נגזר עליו גזירה שלא יכנס לארץ ולא יראה אותה, שנאמר אם יראה **איש** באנשים (דברים א' ל"ה),

ואין איש אלא משה, שנאמר **והאיש** משה עניו מאד (במדבר י"ב ג') וכיון שהרבה בתפלה, אמר לו הקדוש ברוך הוא עלה ראש הפסגה וגוי' **וראה בעיניך** (פסוק כז), ע"כ,

ביאור בכפל הלשון איש ואיש

נ"ל שיש לפרש בכפל הלשון בפסוק, ע"ד אומרם ז"ל, ואחד **המצפה לראותה**, כלומר שה**איש** שנכתב בכפל, הוא **האיש המצפה לראותה**, וזהו משה הנקרא **האיש** משה, ולפי שאמר אעברה נא ואראה, וזהו **האיש המצפה לראותה.**

ח, מחלוקת רבי יוסי ורבי יהודה באמונה ע"י קבלה או ע"י ידיעה וחקירה

בג' פסוקים בפרשתנו נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה
אם ניתן לצרפם לפסוקי מלכיות של התקיעות

איתא בגמרא (ראש השנה ל"ב ע"ב) **שמע** ישראל ה' אלקינו ה' **אחד** (דברים ו' ד') **מלכות**, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר, **אינה מלכות.**

וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים (דברים ד' ל"ט) אין עוד, **מלכות**, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר, **אינה מלכות.**

תוסף דבר אלי, וסמך ליה, עלה ראש הפסגה וראה בעיניך,

איתא במדרש אגדה (ואתחנן פרק ג סימן כ"ג) מכאן ראינו כי אין בעולם גדול מתשובה ותפלה כי משה רבינו נגזר עליו גזירה שלא יכנס לארץ, ולא יראה אותה, שנאמר אם יראה **איש** באנשים (דברים א' ל"ה),

ואין איש אלא משה, שנאמר **והאיש** משה עניו מאד (במדבר י"ב ג') וכיון שהרבה בתפלה, אמר לו הקדוש ברוך הוא עלה ראש הפסגה וגוי' **וראה בעיניך** (פסוק כז), ע"כ,

דיבורי התוספות בעניין שינו גזירה ומזל

תוס' מסכת נדה דף טז עמוד ב ד"ה הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים - ובאלו נערות (כתובות ל.) דאמר הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים הכא איירי בתולדות האדם ובמדותיו והתם מיירי במאורעות כגון חלאים ופורעניות **דהכל נגזר עליו ואינו יכול ליזהר** כדאמר בחולין (דף ז:) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה חוץ מצינים ופחים שיכול לשמור עצמו

תוס' מסכת יבמות דף נ עמוד א ד"ה מוסיפין לו - והא דאמר במועד קטן (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא **פשיטא דזכות גדול מועיל** כדאמר בשבת (דף קנו: ושם) אין מזל לישראל **ומיהו לא שכיח שישתנה המזל** כדמוכח בתענית (דף כה.) גבי עובדא דר"א בן פדת.

תוס' מסכת שבת דף קנו עמוד א ד"ה אין מזל לישראל - והא דאמר רבא בשילהי מו"ק (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא מכל מקום **על ידי זכות גדול משתנה אבל פעמים שאין המזל משתנה** כדאמר ביבמות פרק החולץ (דף נ. ושם) זכה מוסיפין לו לא זכה פוחתין לו (דאין מזל לישראל).

עין עוד מדור נושאים מזל בתוספת עין שפ"א שבת קנ"ו

אתה הראת **לדעת** כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (דברים ד' ל"ה) - **מלכות**, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: **אינה מלכות**.

אמונה בידיעה או ע"י שמיעה וקבלה

כתיב (ישעיהו פרק מ הפטרת ואתחנן פסוק כח) "הלוא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו"

פירש הרד"ק

הלא ידעת - מדרך השכל מדעתך, אם לא שמעת - ממלמד ומורה,

עיי"ש ברדק, שמאריך באריכות נפלאה בביאור הפסוקים

וידעת היום **והשבת אל לבבך** כי ה' הוא האלקים (דברים ד' ל"ט) אין עוד,

כתב הרבינו בחיי דברים פרק ד פסוק לט **והשבות אל לבבך**. זה מצות עשה מן התורה בידיעת השם יתברך שנצטוינו **לדעת אותו ולחקור על אחדותו ושלא נסמוך על הקבלה בלבד**. והידיעה הזו היא מתוך פעולותיו ומעשיו הנוראים, ונבראו העליונים והשפלים

כתב המהרש"א (ראש השנה ל"ב ע"ב כי ה' הוא האלוקים), לפי שיש לאדם להאמין במציאות השם **בקבלה על פי התורה**,

ועוד נוסף להשיג **בשכלו** מציאות השם וחידוש עולם כמפורש בפסוק (ישעיהו מ' כ"ח) **הלא ידעת אם לא שמעת** גו' כמ"ש פ"ק דתעניות, (תענית ב' ע"א),

כדכתיב (דברים פרק לב ג') "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו הצור תמים פעלו", על כן אני **אקרא** לכם בתורה מציאות השם וחידוש עולם, בראשית ברא אלקים וגו' **דהיינו בקבלה**,

אבל אתם תוסיפו בזה והבו גודל לאלהינו לידע זה במופת **וידעת השכל והיינו הצור תמים פעלו**, כי מצד **פעולתו שבעולם** יש להשיג מציאותו ואחדותו כמפורש פ"ק דתענית ע"ש, **עכ"ל המהרש"א**,

עוד כתב המהרש"א (תענית ב' ע"א ד"ה כתיב הכא) (איוב ה' ט') "עושה גדולות ואין חקר", וכתיב התם (ישעיהו מ' כ"ח) "הלא ידעת וגו' ואין חקר לתבונתו", באה הגזירה שווה מאין חקר לאין חקר ע"פ מה שכתבתי,

הגם שיש לאדם להשיג ולחקור במציאות העולם ובבריאתו מתוך הטבעיים, מ"מ מה שלא ישיג יתלה בקוצר השגתו בזה, וכי הוא עמוק ומי ימצאנו, וכמ"ש פ' אין דורשין (חגיגה י"ג ע"א) במכוסה ממך בל תחקור במה שהורשית התבונן,

וז"ש הלא ידעת אם לא שמעת וגו' בורא וגו', ר"ל גם בלאו **שמיעה** מתוך התורה בראשית ברא, **שהוא בקבלה**,

הלא אפשר שידעת מתוך **החקירה** בזה, ומסיים אף על פי **שהורשית להתבונן** בזה מ"מ **אין חקר לתבונתו**, ומה שלא תשיג תתלה בקוצר השגתך ועומק המושג ממך, **עכ"ל המהרש"א**,

מבואר, כי **הידיעה**, הוא האמונה בהשי"ת ע"י **ידיעה בהשגה מופתית**, נוסף על האמונה מצד **הקבלה מצד אבותיו**, כאשר האריך בעל חובת הלבבות בשער היחוד,

וכ"כ השל"ה בפרק עשרה מאמרות, כי **וידעת** היום והשבות וגו' כי ה' הוא האלוקים, זו **ידיעה בהשגה מופתית**, בנוסף על **הקבלה** מצד אבותיו, ע"כ,

מהי האמונה המשובחת שיבור לו האדם

כבר הדיו נשפך כמים והקולמוס נשתבר כפליים, מהי האמונה המשובחת שיבור לו האדם, **האמונה בקבלה בלבד**, או שיש להוסיף ולחקור גם ע"י **ידיעה בהשגה מופתית** כדי להגיע לאמונה שלימה,

בעל המחבר הספר **"לב טוב"** פירוש על **"חובת הלבבות"**, נתן אל לבו לירד השדה וללקט באמרים, דבר דיבור על אופניו,

להביא את אלה הדורשים בשבח האמונה עפ"י קבלה בלבד, ואת האמונה עפ"י **חקירה** הם דורשים לגנאי,

והביא גם את אלה הדורשים בשבח האמונה גם ע"י ידיעה מופתית וחקירה,

האמונה טובה, והחקירה תועבה

בשו"ת **"חות יאיר"** סימן ר"ט, כתב ואפילו בייג עיקרי הדת שמוטל על כל איש ישראל להאמין בררנו והוכחנו **שהאמונה חיובית וטובה והחקירה תועבה** אף כי לכאורה מדברי הרמב"ם במורה נבוכים משמע דלא נקרא אמונה כלל אם לא ע"צ הבירור מתוך

ולא לחקור בחקירות כאשר יתבאר אי"ה הענין, ונלמוד מזאת המצוה שחובה עלינו להיות באמונה למעלה מן החקירה, וזאת היא עיקר עבודת הישראלי, וז"ש לו השי"ת במצוה הזאת התהלך לפני והיה תמים, עכ"ל הבני יששכר

יש לעיין עוד בהקדמה לשמונה פרקים להרמב"ם, מהפטרת תשעה באב. השכל וידוע אותי.

ט, איך בחר מש"ר בחיי עוה"ז כשכל הטוב צפון לו-מספר העקרים וספר

החיים

למה רצה משה רבינו להיכנס לארץ

כתב בספר החיים, מאחי המהר"ל (מאמר חיים טובים, פרק שביעי עמוד ע"ו)

וכ"כ, אבל התמיה מאדונינו משה, שכבר הגיע לתכלית השלימות שאפשר להגיע, וגם הקב"ה הבטיחו כבר ברב טוב הצפון לו, ולא היה לו רק לכנוס לגן עדן, ואם כן איך בחר בחיי העולם הזה,

ומה שנראה לי בזה הוא, שמשה רבינו ע"ה רצה לעבוד את בוראו בדבר שלא עבדו שום אדם מעולם,

שהרי אפילו הקדושים חסידי עליון שנהרגו על קדושת השם יתברך, אף על גב שודאי זהו תכלית העבודה שאפשר לו לאדם לעבוד בו את בוראו, מכל מקום לא קצו בחיי שעה, רק בשביל שבטוחים הם כי בשעה קלה יקנו על ידי כך חיי העולם הבא, אשר יפה קורת רוח שלו שעה אחת, מכל חיי עולם הזה,

ואף על גב שלא נתכוונו בעבודתם אל השכר הגדול הזה, מכל מקום לא היה להם ספק בו, וידעו כי על כל פנים שכר פעולתם הטוב ילך לפנייהם, כי אין בעולם ההוא תלונת צדיק ורע לו, ואין זה חידוש שעבד המלך יוציא פרוטה אחת של נחושת, לפי שבטוח שהמלך יתן לו במקומו אוצר של כסף וזהב, ונמצא לפי זה שכל עבודת האדם הוא בנוי על תקות הגמול, או בעולם הזה או בעולם הבא,

גם היה קשה בעיניו, שלא יהא לקונו נחת רוח ממנו רק ימי חיי הבלו בעולם הזה שהם כצל עובר, וכל הימים אשר יאריך בעולם הבא לא יהיה לקונו שום נחת רוח ממנו, ולכך, מרוב אהבתו אל השם יתברך, מאס אף בתענוג עולם הבא שהיה מוכן לו, ועשיית המצות בעולם הזה היה יותר מקובל עליו מן תענוג עולם הבא, לפי שרצה לעבוד את הש"י חנים ממש,

החקירה, מ"מ ביררנו משאר דבריו שא"א לתפסם כפשוטן רק נאמינם בקבלה אמונת אומן.

הויכוח בין שני הגיסים היעב"ץ ובעל העקידה

וכבר נחלקו בזה הני תרי צנתרא דדהבה הלא המה, בעל העקידה זצ"ל רבי יצחק ארעמה שהיה אחיה של זוג' של החסיד יעב"ץ זצ"ל, שחיבר ג' ספרים על ההתרחקות מהחקירות והפילוסופיא, ה"ה "מאמר האחדות" יסוד האמונה" ואור החיים", ומנגד, גיסו בעל העקידה שחיבר את ספרו עקידת יצחק על יסוד הפילוסופיא,

ביאור המחלוקת בין רבי יוסי ורבי יהודה היא במחלוקת הנ"ל

מבואר, כי הידיעה הוא האמונה ע"י חקירה, "וידעת היום" אתה הראת לדעת" "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" וכידוע ע-ד שבשמע ישראל הם אותיות גדולות ומודגשות והם אותיות דע, כלומר היא הידיעה,

לפי הנ"ל יש לפרש, כי המחלוקת בין רבי יוסי ורבי יהודה היא, אם קבלת מלכות ע"י ידיעה וחקירה זו היא הקבלת מלכות האמיתית, וע"ז אומר רבי יוסי שהיא מלכות, ורבי יהודה סבר, שקבלת מלכות אמיתית היא האמונה ע"י שמיעה וקבלה ואין צריך לחקור, וכבר נפסקה הלכה כרבי יוסי.

ביאור הכתוב יוסיף דעת יוסיף מכאוב

ובכך פירשתי הפסוק בקהלת יוסיף דעת יוסיף מכאוב, שמי שרוצה לדעת הרבה, כלומר להשיג האמונה ע"י ידיעה, יוסיף מכאוב, משום שרבים הם הדברים שלא יוכל להבין, וזהו גרמא למכאובו, כמ"ש המהרש"א המובא לעיל, ומה שלא תשיג תתלה בקוצר השגתך ועומק המושג ממך, וזהו יוסיף מכאוב,

וכתב בעל לב טוב, לאחר שאסף כעמיר גורנה דברי המשבחים והפיכס, דלפי שרבו הדעות ואינו רוצה להטיל ראשו בין ההרים, לפיכך אינו כותב פירושו לשער היחוד בספר חובת הלבבות,

כתב הבני יששכר בספרו מעין גנים (פרק י') שאמר הש"י לאברהם בציווי המילה התהלך לפני והיה תמים ר"ל מהיום והלאה שאני נותן לך מצות המילה תהיה תמים ולא תצטרך לחקירות, ואמר לו והיה תמים הוא ציווי שמחויב להיות תמים,

מאד", אר"א, במצותיו - ולא בשכר מצותיו.
ע"כ,

יש לומר, כי האיש זה משה, במצותיו חפץ
ובשכר מצותיו אינו חפץ, ע"ד שפירש בספר
החיים.

יא, איך אמר הכתוב כי מניעת כניסת משה רבינו לארץ הוא למען בני ישראל ובעבורם

כתיב (דברים א' ל"ז), "גם בי התאנף ידוד בגללכם
לאמר גם אתה לא תבא שם",

כתיב (דברים ג' כ"ו) "ויתעבר ידוד בי למענכם,
ולא שמע אליי"

כתיב (תהילים ק"ו ל"ב) "ויקציפו על מי מריבה
וירע למשה בעבורם",

הדיק בלשון הכתובים

יש לדייק מאוד בלשון הכתוב, כתוב אחד אומר,
בגללכם, כלומר, אתם אשמים שאינני נכנס
לארץ,

כתוב אחר אומר למענכם, שמשמעותו שאי
כניסת משה רבינו לארץ, הוא למענם וטובתם,

וכתוב אחר אומר בעבורם, כלומר בעבורם
ולטובתם של ישראל,

וכי נענש משה רבינו שלא להיכנס לארץ למענם
וטובתם של בני ישראל,

ביאור הענין שמש"ר לא נכנס לארץ לטובתם של ישראל

איתא בגמרא (סוטה ט" ע"א), דרש ר' חנינא בר
פפא, מאי דכתיב (תהלים ל"ג א') רננו צדיקים בה'
לישרים נאווה תהלה, אל תקרי נאווה תהלה אלא
נוה תהלה, זה משה, ודוד, שלא שלטו שונאיהם
במעשיהם, ע"כ,

אלמלא היה משה רבינו נכנס לא"י, לא היה נחרב
בית המקדש

איתא במדרש, (מובא בפרשת דרכים, דרוש השמיני
עמוד צ"ח בד"ה עוד נקדים, לא מצאתי במדרש),
אלמלא היה משה רבינו נכנס לא"י, לא היה נחרב
בית המקדש, ולא היתה אומה ולשון שולטת
בישראל, ע"כ,

מזמור לאסף הנדרש במדרש רבה

איתא במדרש (איכה ד' ט"ו), ז"ל, **כתיב** (איכה ד'
י"א) כלה ידוד את חמתו, שפך חרון אפו, ויצת אש
בציון ותאכל יסודותיה,

ללא שכר לעולם הבא, ולמדרגה זו לא הגיע שום
ילוד אשה בעולם,

תשובת הקב"ה למשה רבינו

והקב"ה השיב לו, שאינו רוצה שיעבדהו שום
יציר בחנם, ולכך יכניסו לגן עדן ויקבל שכרו,

וזהו שאמר רב לך אל תוסיף, שלא יאמרו הרב
כמה קשה והתלמיד כמה סרבן מפציר,

וחלילה לאדונינו משה שיהא סרבן מפציר אם
לא לכבוד קונו, שרצה לעובדו בעבודה שלא עבדו
בו שום אדם, דהיינו עבודת חנם ממש, שלא יהא
מצפה לשום גמול, לא בעוה"ז ולא בעוה"ב,
והקב"ה לא רצה שיחיה נצח, כדי להראות את
מידת טובו, שנאמן הוא לשלם שכר טוב ליראיו,
עכ"ל ספר החיים,

בספר העקרים לקנות שלמות יותר בעולם הזה

ספר העיקרים (מאמר ד פרק לב) ועל כן המשכיל
בהיותו משער בטוב המגיע לאדם אחר המוות לא
יצטער מהמוות אבל יכסוף אליה, להיותו יודע כי
הגוף וכחותיו מטרידים הנפש מהשגתה ומהיותה
בנועם מתמיד, וישפוט כי הצטער האדם על
המות הוא כהצטער הולד בצאתו מרחם אמו
בעבור שאינו יכול לשער הטוב המגיע אליו
בלידה.

ואולם מה שנמצא לצדיקים כמשה רבינו וזולתו
יצטערו על המות, הנה הוא לפי שהם יודעים
ששעור מדרגת הנפש בעולם הבא הוא כפי יתרון
עבודתה בעולם הזה, והיו רוצין לקנות שלמות
יותר בעולם הזה בחיים כדי שיזכו למדרגה יותר
גדולה בעולם הבא, להיותם משערים גודל מדרגת
השכר והתענוג ההוא, לא שיצטערו על היותם
חושבים שהם נעתקים מהמציאות אל ההעדר
לפי שאין מציאות לנפש בזולת הגוף, כמו
שיחשבו הפתאים חלילה.

י, הציווי על קבלת שכר בעולם הבא

רמז לפירוש בעל ספר החיים "יש בסוף
הפרשה, שכתוב (דברים ז' י"א) "אשר אנכי מצוך
היום לעשותם", וכתב רש"י מחז"ל היום
לעשותם ולמחר לקבל שכרם, אפשר"ל, כי הציווי
הוא גם על לקבל שכרם, כפירוש הספר החיים
שמש"ר לא רצה לקבל שכר והקב"ה צוהו לקבל
שכר,

ביאור אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד

איתא בגמרא (עבודה זרה י"ט ע"א), **כתיב** (תהלים
קייב א'), "אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ

שאינו נחשב, ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו,

כך בני קרח שהיו בלועים כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה, אמרו מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו, לכך אמר אסף מזמור שהוא ממשפחת קרח. עכ"ל התוספות.

מבואר כי המזמור והתודה הם ע"כ שלא השליך חמתו על ב"א,

אך אם היה משה רבינו נכנס לארץ, ואז בית המקדש לא היה נחרב, והיה ח"ו צריך להשליך חמתו על עצים ואבנים,

מבואר, שאי כניסת משה רבינו לארץ היה למענם וטובתם של ישראל (ועיין מלבי"ם דברים ג' כ"ו)

ביאור הפיוט אל הסלע הך

בתפילת גשם, אמרינן, זכור משוי בתיבת גמא מן המים. נמו דלה דלה והשקה צאן מים. סגולת עת צמאו למים. על הסלע הך ויצאו מים, בצדקו חון חשרת מים,

וקשה, למה היה מזכיר הפייטן את הכאת הסלע לזכות כמו שאמר, בצדקו חון חשרת מים, ולכאורה היה זה לחובה ולא זכות,

לפי ההסבר שהסברנו לעיל, שזה שמשה רבינו לא הכניסם לארץ, היה לזכותם של ישראל, ממילא, הגורם לכך, שהוא הכאת הסלע, גם היה לזכותם של ישראל,

ולזה הזכיר הפייטן, זכותו הגדולה של משה רבינו, שמסר נפשו בשביל כלל ישראל, **"על הסלע הך ויצאו מים"**

יב, משה רבינו לא רצה לקבל מתנת חינוס על מצוות שלא עשה

כתיב (דברים ג' כ"ה) "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנן",

איתא בגמרא (סוטה י"ד ע"א), דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך,

אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי,

אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם,

כתיב (תהלים ע"ט), "מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך", לא הוה קרא צריך למימר אלא **בכי לאסף, נהי לאסף, קינה לאסף**, ומה אומר **מזמור לאסף**,

אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו וסיידה וכיידה וציירה, ויצא בנו לתרבות רעה, מיד עלה המלך לחופה, וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים,

ונטל פדגוג שלו איבוב של קנים, והיה מזמר, אמרו לו, **המלך, הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמר**, אמר להם, מזמר אני שהפך חופתו של בנו, ולא שפך חמתו על בנו, **כך אמרו לאסף**, הקב"ה החרב היכל ומקדש, ואתה יושב ומזמר, אמר להם, מזמר אני, ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים, ולא שפך חמתו על ישראל, הדא הוא דכתיב, (איכה פרק ד' פסוק י"א) "ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה", **עכ"ל המדרש**,

מזמור לאסף הנדרש במדרש תהלים

איתא במדרש תהלים (שוחר טוב מזמור ע"ט) **"מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך"**. וכי מזמור היה לו לומר, אינו אלא בכיה.

משל למלך שהיה לו בן, והיה קשה, ולא היה שומע לאביו, מה עשה המלך, כיון שכעס נכנס לחופתו של בנו והיה מחתך ומקרע ומשליך לאשפה, עד שנקרע כולו והשליך הבן משם. אמר המלך, לא יפה עשיתי שקרעתי חופתו של בני שאני יכול לעשות יותר יפה הימנה, ולא הרגתי בחמתי, שאם הרגתי בחמתי בן אחי יורש אותי ומוטב שיירשני בני. **כך אמר אסף**, לא יפה עשה הקב"ה שהפיג את חמתו בעצים ובאבנים ולא בבניו. וכן הוא אומר, (איכה ד' י"א) כלה ה' חמתו. במה, ויצת אש בציון. לכך אמר מזמור לאסף, עכ"ל המדרש,

דרוש מזמור לאסף המובא בתוספות ומבואר ע"פ משל

כתבו התוספות (קידושין ל"א ב') **כתיב** (תהלים ע"ט), מזמור לאסף קינה לאסף מיבעי ליה, ודרש, שאמר אסף שירה על שכילה הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה מישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון כך פירש בקונטרס,

אך יש במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה, **משל לשפחה** שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר והיתה מצטערת ובוכה,

עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הבאר

שנאמר (ישעיהו נ"ג י"ב) "לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שללי", ע"כ,

קושיית המהרש"א, והלא אמרנו אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס

כתב המהרש"א, (סוטה י"ד ע"א), וז"ל, וקשה דהיאך קאמר שהיה מבקש לקיים המצות כדי לקבל שכר עליהן, הא אמרנו, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס,

מתרץ המהרש"א

וי"ל, דהיינו במצוה שנתחייב בה כבר, אבל הכא, שעדיין לא בא לא"י ששם חיובה, והקב"ה לא רצה שיהיה חייב בהו, שפיר מצי לבקש משום קבול שכרן ודו"ק, עכ"ל המהרש"א,

עוד יש לתרץ קושיית המהרש"א

אפשר לתרץ קושיית המהרש"א, איך היה מבקש לקיים המצות כדי לקבל שכר עליהן, משום שכאשר רצה משה רבינו לקיים מצוות התלויות בארץ, רצה לקיים גם מצוות מעשר,

ועל מעשר שפיר אפשר לבקש שכר. כדאיתא תענית ט' ע"א.

עוד יש לומר

מבואר שהקב"ה רצה לתת למשה רבינו שכר על מצוות שלא עשה כאילו עשה אותם, אך משה רבינו דעת אחרת היתה עמו **שאינו רוצה לקבל שכר על מצוות התלויות בארץ שכאילו עשאו**. ולכן רצה להיכנס לארץ ולקיימם ולא לקבל מתנת חינוס.

יג, ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת פתח ברבים וסיים ביחיד

כתיב (דברים ד' כ"ט) "ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך",

והקשו, פתח בלשון רבים **ובקשתם**, שהם רבים המבקשים, **ומצאת**, הוא יחיד שמצא,

רבים מאוד תירצו הקושיה כדלקמן

איתא בגמרא (ראש השנה י"ח ע"א), תניא היה רבי מאיר אומר, שנים שעלו למטה וחוללין שוה, וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודינן שוה, זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל,

מפני מה זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל, זה התפלל ונענה, וזה התפלל ולא נענה,

מפני מה זה נענה וזה לא נענה, זה התפלל תפלה שלימה נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה לא נענה, ע"כ

ובכך פירשו, שיש, שגם אם רבים המבקשים, כמ"ש ובקשתם, לשון רבים, ורק **האחד** נענה, ומצאת, והאחר לא, ולכן פתח ברבים, **ובקשתם**, וסיים ביחיד **ומצאת**.

תירוץ זה מובא, בספר יסוד אוהל מועד מפי הה"ג אב"ד בארזנאיע, הנזכר בשם אביו הה"ג מו"ה דובער זצ"ל אב"ד בעיר אוטיאן, שלו הסכמות מהדברי חיים, ממוהר"ר ר' אליהו חיים מייזל, והנציב מוולוז'ין, ועוד, הודפס בשנת תרל"ו כ"כ מובא ביאור זה בשם רבים, והגאון ז"ל.

יש לתרץ עוד

דיש לחלק, בין בקשה לבין דרישה, **דבקשתם** שאמר בלשון רבים משום **שבבקשה** כל אחד רשאי, אבל **לבוא בדרישה** כמ"ש כי **תדרשנו** לא כל אחד יכול, כי צריך זכויות בשביל לדרוש, לכן נאמר בלשון יחיד,

עוד יש לחלק

ע"ד המתפלל בעד חבירו, כדאיתא בגמרא (בבא קמא דף צב עמוד א) כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה,

לפי"ז י"ל ובקשתם בלשון רבים, שכל אחד המבקש על עצמו יכול להענות, אבל כאשר **תדרשנו**, כלומר תבקש בעד חבירך. אז **ומצאת**, כלומר תמצא תחילה

יד, כשרונות האדם ומיקומם, החכמה, ההבנה, הזיכרון, ביאור המהר"ל

כתיב (דברים ד' ו') "ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה", וברש"י, **ושמרתם זו משנה**,

המהר"ל בספר גור אריה (דברים פרק ד' פסוק ו') ובגבורות סוף פרק כ"ט, כתב, וז"ל, ושמרתם זו משנה וכו'. פירוש, **המשנה** היא נקראת **שמירה**, שצריך אדם לשמור, כדי שיהיה **שמור בלבו** לעשות המצוה.

ונראה, (כתב המהר"ל) מפני כי לשון **שמירה**, על הדבר **השמור** במוח של אדם, וזהו **במשנה**, לפי שהמשנה צורת כל מצוה ומצוה, ושייך בזה שמירה, שהם שמורים אצלו,

אבל התלמוד, שהוא קושיות ופרוק, אין שייך בו שמירה, לפי שאינו עומד בחדר ששם הצורות שמורות, כי יש לו חדר אחר במוח, לא החדר

ששם הצורות שמורות, עכ"ל שם (דברים פרק ד' פסוק ו'),

ובספר גבורות ה' (פרק כ"ט), כתב, יש שלשה כוחות באדם הפרטי, ואלו השלש כוחות יש להם מקומות מחולקים במוח,

האחד, הוא בתחילת המוח,

השני, באמצע,

והשלישי, באחרית המוח,

והראב"ע פירש שאלו שלשה כוחות נקראו, חכמה בינה דעת,

באחרית המוח שם הכוח הזוכר,

באמצע המוח הכוח המחשב, והוא נקרא הכוח השופט, השופט על הדברים שמקבל הדמיון ומרכיבם ומפרידם זה מזה ושופט עליהם,

במוקדם מן המוח, שם כח המקבל החכמה, וא"כ המשנה נמצאת בחדר הזיכרון, שהוא באחרית המוח, ואילו התלמוד נמצא בחדר המחשבה, שהוא באמצע המוח,

טו, ממקום הנהמה משם הנחמה והשמעת ענוים הגיע זמן גאולתכם

איתא במדרש (ילקוט שמעוני ישעיהו פרק ס' רמז תצט), שנו רבותינו, בשעה שמלך המשיח בא, **עומד על גג בית המקדש** והוא משמיע להם לישראל ואומר, **ענוים** הגיע זמן גאולתכם, ואם אין אתם מאמינים ראו באורי שזרח עליכם שנאמר קומי אורי כי בא אורך **וכבוד** ה' עליך זרח, ע"כ,

למה מלך המשיח עומד על גג בית המקדש

יש לתת טעם לשבח, למה מלך המשיח עומד על **גג בית המקדש**,

איתא במדרש, (מדרש הנעלם זהר חדש דף ק"י ע"ב), שלחו להם בני הארץ הקדושה לבני בבל, לנו ראוי לבכות ולפרש האלפא ביתא שבספר איכה, משום שאנחנו בכל יום מתקרבים לערסא של אמנו השכינה ואין אנו מוצאים אותה שם, שואלים עליה ואין מי שיביט עלינו, נשאל את ערסא והיא מבולבלת. נשאל את כורסתה והיא נופלת, נשאל את היכלותיה והם נשבעים שאינם יודעים ממנה נשאל את העפר ורושם עקבותיה אינו שם,

נשאל לגג בית המקדש, והגג משיב, שהשכינה יושבת שם מבכה ומייללת עלינו, וצועק בקול מר עלינו **כמו שנאמר** (ישעיהו פרק כב פסוק א), "מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות", נשאל לדרכים ולשבילים, כולם אומרים ששמעו קול מר של בניה שבוכה על בניה, ואינם יודעים איפה היא הלכה, ע"כ עיי"ש,

ממקום הנהמה משם קול הנחמה

מבואר א"כ, שקול נהי בכי תמרורים שמיללת השכינה הוא **מגג בית המקדש**, וכמו שהשיב רבי יוסי את אליהו הנביא, (ברכות ג' ע"א), כששאלו, בני, מה קול שמעת בחורבה זו, ואמרתי לו, שמעתי בת קול **שמנהמת כיונה ואומרת, אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות**,

לפי"ז יש לבאר דברי המדרש, בשעה שמלך המשיח בא, **עומד על גג בית המקדש משום ששם היתה קול הנהמה של השכינה**, כדברי הזוה"ק, מן הראוי **שממקום הנהמה תבוא הנחמה**,

ההבדל בין נהמה לנחמה הוא במשהו שבין ה' לח' כמו בחמץ מצה שההבדל במשהו, כך ההבדל בין גלות לגאולה במשהו,

טז, למה נקראו בשם ענוים

כתיב (ישעיהו פרק כב פסוק א), "משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות", **כתב רש"י** ומדרש אגדה אומר, **שהיו גסי הרוח**, והכי,

איתא במדרש, (פתיחתא דאיכה אות כ"ד) רבי יוחנן פתח, "משא גיא חזיון" שהשליכו דברי חוזים לארץ, "מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות", **א"ר לוי אלו גסי הרוח**, **מבואר**, שלפיכך **קורא לישראל בשם ענוים**, לפי שבחורבן היו גסי הרוח כדברי המדרש, ובגאולה הפכו לענוים,

יז, ביאור הכתוב לא שכח צעקת ענוים

איתא במדרש (ילקוט שמעוני ישעיהו פרק ס' רמז תצט), שנו רבותינו, בשעה שמלך המשיח בא, **עומד על גג בית המקדש** והוא משמיע להם לישראל ואומר, **ענוים** הגיע זמן גאולתכם

כתיב (תהלים ט"י"ב) "זמרו לה' יושב ציון וגו' לא שכח צעקת ענוים", **כתב רש"י**, **זמרו לה' יושב ציון** - כשיחזיר ישיבתו לציון, יזמרו לו כן,

ביאור הדבר דרש"י לשיטתו והמהרש"א לשיטתו

איתא בגמרא (פסחים נ"ד ע"ב), תנו רבנן שבעה דברים מכוסים מבני אדם אלו הן יום המיתה ויום הנחמה,

ופירש רש"י, ויום הנחמה - של כל אדם, מתי יתנחם מדאגתו, **מבואר**, שהנחמות הם נחמות נפרדות לכל אדם מדאגתו הוא,

כתב שם המהרש"א, וז"ל, ויום הנחמה, **פירש"י**, של כל אדם, ויותר נראה לפרש, יום נחמה שיתנחמו ישראל על גלותן, עכ"ל,

לפיכך נראה לי לומר, דרש"י לשיטתו אזיל, והמהרש"א לשיטתו אזיל,

דרש"י סבור, שיש לחלק בין לשון מקרא ששם הם נחמה אחת. ללשון חז"ל שלדבריהם הם נחמות נפרדות,

ולפיכך לא פירש רש"י (פסחים נ"ד ע"ב), יום הנחמה, על נחמת ישראל מגלותן, כהמהרש"א,

משום שבנחמת ישראל מגלותן פירש רש"י על הכתוב נחמו נחמו (ישעיה מ' א') שהיא נחמה אחת, ורק בלשון חז"ל, הם נחמות רבות, כמו שפירש רש"י בגמרא, (פסחים נ"ד ע"ב), שיום הנחמה, של כל אדם, שהם נחמות נפרדות,

והמהרש"א שהשווה בין לשון מקרא ללשון חז"ל, משום שהוא סבור, כי בכולם הנחמות נפרדות, לכן נראה לו לפרש יותר, יום נחמה שיתנחמו ישראל על גלותם, **שהם נחמות נפרדות, כדלקמן**,

ב, רמז באותיות שמעל האותיות גיא, ובאותיות שמתחת לאותיות הר

כתיב (ישעיה מ' ד') "כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו",

איתא בגמרא (עירובין י"ג ע"ב) ללמדך שכל המשפיל עצמו הקדוש ברוך הוא מגביהו, וכל המגביה עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו.

האותיות שמעל האותיות גי י א' הם האותיות כ' ב' ד', וזה הרמז כל גי"א ינשא, כלומר מי שמשפיל עצמו כגי"א, ינשא ויתרום אל הכבוד, כמאמרז"ל המשפיל עצמו הקדוש ברוך הוא מגביהו.

וכל הר וגבעה ישפלו, האותיות שמתחת לאותיות הר, הם האותיות דק, כלומר, הר בהשפלת האותיות הם האותיות דק,

ובזמור הזה ישירו ויזמרו לו, על שלא שכח לצעקת "ענוים", כלומר, מה שהשמיע "ענוים" הגיע זמן גאולתכם. וזהו לא שכח לצעוק "ענוים" הגיע זמן גאולתכם.

ית, ביאור למה היה הבשורה על הר גבוה

כתיב (ישעיה מ' ט') "על הר גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך",

איתא בגמרא (עבודה זרה מ"ה ע"ב) כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים, ע"כ,

אפשר לומר, דלפיכך היתה בשורת הגאולה על הר גבוה דיקא, לומר לך, שכבר באה הגאולה, וכבר אפשר לעלות להר גבוה, שאין שם עבודה זרה. כדכתיב, (ישעיה פרק נ"ב ז') מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום **מבשר טוב** משמיע ישועה אומר לציון **(שכבר) מלך אלקיך**, כלומר, שכבר אין ע"ז.

יט, נחמו נחמו נחמה אחת או שתיים רש"י לשיטתו והמהרש"א לשיטתו

כתיב (ישעיה מ' א') "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם", **ופירש רש"י**, נחמו, אתם נביאי, נחמו, את עמי,

מבואר א"כ לדברי רש"י דהלשון הכפול בפסוק, נחמו נחמו עמי, הוא נחמה אחת שיאמרו נביאים לעם ישראל,

יש לברר אם כפל הלשון נחמו נחמו, הם שתי נחמות נפרדות, או נחמה אחת בלשון כפול, כפירש"י,

מצינו כי כל הנחמות נאמרו בלשון כפול, גם בלשון מקרא (ישעיה מ' א'), נחמו נחמו עמי, וגם בלשון חז"ל, כמ"ש, (מכות כ"ד ע"ב) עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו,

כתב המהרש"א (מכות כ"ד ע"ב), וז"ל, כפלו הדברים, ע"ש שני המעשים המובאים בגמרא, כי **מצינו כל הנחמות בלשון כפול**, נחמו נחמו, עכ"ל,

מבואר בדברי המהרש"א, שמשווה בין לשון מקרא ללשון חז"ל, שגם בפסוק נחמו נחמו, כמו בדברי חז"ל, **עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו**, הם שתי נחמות נפרדות, אך לדברי רש"י הרי הם נחמה אחת בלשון כפול,

מבואר א"כ שנחמת ישראל מגלותן, הם נחמות נפרדות, שכל אחד ועומק הנחמה שלו, ולפי מה שהיה עומק צערו באבלו ובכיותיו על ירושלים, לפי זה יהיה מרגיש את עומק הנחמה בלב, ויה"ר שיקויים בנו במהרה בימינו ממש, שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה, שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה.

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון
ניתן לפנות אל "מכון פאר"
רח' חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161555
מייל y0527616166@gmail.com

איתא בגמרא (מגילה דף כט עמוד א), כתיב התם (ויקרא כ"א כ') "או גבן או דק", אמר רב אשי, שמע מינה האי מאן דיהיר - בעל מום הוא. מבואר, דק הוא מום של יהירות, וכך הוא פירושו, א. שכאשר תשפיל את האותיות הר תקבל את האותיות דק, וכל המגביה עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו, וזהו וכל הר וגבעה ישפלו.

איתא בגמרא נדרים דף נה עמוד א
מאי דכתיב: וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות? א"ל: כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר: וממדבר מתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל, שנאמר: וממתנה נחליאל, וכיון שנחלו אל **עולה לגדולה**, שנאמר: ומנחליאל במות, ואם הגביה עצמו - הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר: **ומבמות הגיא**, ולא עוד, אלא ששוקעין אותו בקרקע, שנאמר: ונשקפה על פני הישימון, ואם חוזר בו - **הקדוש ברוך הוא מגביהו**,

* * * * *

כא, ביאור נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

ביאור, למה הנחמות נפרדות בנחמה שינוחמו מגלותן

איתא במדרש (ילקוט שמעוני ישעיהו - פרק מ - רמז תמד), נחמו נחמו עמי, לפי שכתוב שתי בכיות בכה תבכה לכך נחמו נחמו עמי. הדבר מבואר, שאינו דומה הבכי והצער של אדם אחד, לאדם אחר, וכל אחד ועומק הצער שלו,

וכך פרשנו, שלפי עומק האבלות כך עומק השמחה, כתיב (ישעיהו ס"ו י'), שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה,

איתא בגמרא (תענית ל'), מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה,

בפשטות הדברים נראה, כי אין בזה כמה מיני אופנים, אלא כל המתאבלים באיזה אופן שיהיה, זוכים ורואים בשמחתה באופן שוה.

אמנם נראה לומר דאיתא בספר יצירה (פ"א) שיש עשרה מיני עמקים בלב, ואפשר, דעומק השמחה בלב, תלוי בעומק האבלות שבלב, וכל אחד ואחד, כפי האבילות שמתאבל, כך זוכה ורואה בשמחתה, לעתיד לבא במהרה בימינו.